

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN ĐÌNH CHIẾN

**XU HƯỚNG LỰA CHỌN NGHỀ NGHIỆP
CỦA HỌC SINH LỚP 12 TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
DƯỚI ẢNH HƯỞNG CỦA NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
(KHẢO SÁT TẠI TỈNH PHÚ THỌ)**

Chuyên ngành: Giáo dục học

Mã số: 60.14.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ GIÁO DỤC HỌC

**Người hướng dẫn khoa học:
GS.TSKH NGUYỄN VĂN HỘ**

Thái Nguyên, năm 2008

LỜI CẢM ƠN!

Tác giả xin chân thành cảm ơn các thầy, cô giáo trong khoa Sau Đại học, khoa Tâm lý - Giáo dục trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện, giúp đỡ tác giả hoàn thành cuốn luận văn này.

Đặc biệt, tác giả xin chân thành cảm ơn GS.TSKH Nguyễn Văn Hộ, thầy giáo đã giảng dạy và trực tiếp hướng dẫn tác giả trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tác giả cũng xin gửi lời cảm ơn tới Ban giám hiệu, các thầy, cô giáo và các em học sinh lớp 12 (khóa 2005 - 2008) các trường THPT Hạ Hoà, THPT Hùng Vương, THPT Việt Trì tỉnh Phú Thọ, đã tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tác giả điều tra, khảo sát, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Dù đã có nhiều cố gắng, nhưng chắc chắn luận văn sẽ không tránh khỏi những thiếu sót và hạn chế, tác giả rất mong được sự góp ý, chỉ dẫn của các thầy, cô giáo và bạn bè đồng nghiệp.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2008

Trần Đình Chiến

Mục lục

	Trang
Mở đầu	6
Chương 1: Cơ sở lý luận của vấn đề nghiên cứu	11
1.1. Tổng quan lịch sử vấn đề nghiên cứu	11
1.1.1. Trên thế giới.....	11
1.1.2. Các nghiên cứu ở Việt Nam.....	13
1.2. Các khái niệm công cụ	16
1.2.1. Xu hướng.....	16
1.2.2. Nghề nghiệp và định hướng nghề nghiệp.....	19
1.2.3. Xu hướng nghề nghiệp và năng lực nghề nghiệp.....	22
1.2.4. Sự phù hợp nghề.....	26
1.2.5. Lựa chọn nghề nghiệp và những tính chất của nó.....	27
1.2.6. Khái niệm về KTTT và cơ chế thị trường.....	29
1.3. Sự tác động của nền KTTT đối với đời sống, xã hội nước ta	30
1.4. Những yếu tố ảnh hưởng đến xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS THPT	34
1.4.1. Những đặc điểm cơ bản về tâm lý và nhân cách của HS THPT.....	34
1.4.2. Những yếu tố ảnh hưởng đến xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS THPT.....	40
1.4.3. Một số nguyên nhân dẫn đến sự sai lầm trong việc lựa chọn nghề nghiệp của HS THPT.....	45
Chương 2: Thực trạng xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 trường THPT dưới ảnh hưởng của nền KTTT	49
2.1. Vài nét về khách thể điều tra	49
2.2. Thực trạng xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 trường THPT dưới ảnh hưởng của nền KTTT (khảo sát tại tỉnh Phú Thọ)	50
2.2.1. Thực trạng về nhận thức và xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12.....	50
2.2.2. ý kiến của giáo viên làm công tác hướng nghiệp về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 hiện nay.....	76
2.2.3. ý kiến của cha mẹ đối với việc lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 hiện nay.....	84
2.3. Kết luận chương 2	89
Chương 3: Các biện pháp tổ chức hoạt động giáo dục hướng nghiệp	91

cho HS lớp 12 trường THPT trong điều kiện KTTT hiện nay	
3.1. Những cơ sở có tính nguyên tắc để xây dựng các biện pháp	91
3.1.1. Nghiên cứu, xây dựng các biện pháp phải đảm bảo tính mục đích của giáo dục hướng nghiệp.....	91
3.1.2. Nghiên cứu xây dựng các biện pháp phải đảm bảo sự phù hợp với những đặc điểm tâm lý và nhân cách của HS THPT.....	91
3.1.3. Nghiên cứu xây dựng các biện pháp phải đảm bảo sự phân hoá, cá biệt hoá HS trong hoạt động hướng nghiệp.....	92
3.1.4. Nghiên cứu xây dựng các biện pháp phải đảm bảo tính hệ thống trong hoạt động GDHN.....	93
3.1.5. Nghiên cứu xây dựng các biện pháp theo quan điểm tiếp cận hoạt động và nhân cách.....	93
3.1.6. Nghiên cứu xây dựng các biện pháp phải đảm bảo tính khả thi.....	94
3.2. Các biện pháp tổ chức hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho HS lớp 12 trường THPT trong điều kiện KTTT hiện nay	94
3.2.1. Xây dựng bài học có nội dung giới thiệu về những lĩnh vực nghề nghiệp cụ thể.....	94
3.2.2. Tổ chức buổi tọa đàm ở lớp với chủ đề về nghề nghiệp và lựa chọn nghề nghiệp.....	96
3.2.3. Tổ chức cho HS tham quan tại các cơ sở sản xuất.....	97
3.2.4. Tổ chức hội nghị để trao đổi với cha mẹ học sinh về nghề nghiệp tương lai của con em họ.	98
3.2.5. Lập hồ sơ hướng nghiệp chi tiết cho mỗi HS.....	100
3.3. Khảo nghiệm các biện pháp trên cơ sở lấy ý kiến chuyên gia	101
3.3.1. Mục đích khảo nghiệm.....	102
3.3.2. Đối tượng khảo nghiệm.....	102
3.3.3. Quá trình tiến hành khảo nghiệm.....	102
3.3.4. Kết quả khảo nghiệm.....	102
3.4. Kết luận chương 3	106
Kết luận và khuyến nghị	107
1. Kết luận.....	107
2. Khuyến nghị.....	108
Danh mục công trình khoa học đã công bố.....	110
Tài liệu tham khảo.....	111
Phụ lục.....	116

DANH MỤC CÁC TỪ VÀ CỤM TỪ VIẾT TẮT

Công nghiệp hoá - hiện đại hoá	CNH - HĐH
Đại học, Cao đẳng, Trung học chuyên nghiệp	ĐH, CĐ, THCN
Giáo dục hướng nghiệp	GDHN
Giáo viên	GV
Học sinh	HS
Giáo dục và đào tạo	GD và ĐT
Học sinh trung học cơ sở	HS THCS
Học sinh trung học phổ thông	HS THPT
Kinh tế thị trường	KTTT
Nhà xuất bản	Nxb
Phổ thông cơ sở	PTCS
Số lượng	SL
Trung bình	TB
Trung học phổ thông	THPT
Xã hội	XH
Sản xuất	SX

DANH MỤC CÁC BẢNG SỐ LIỆU

	<i>Trang</i>
Bảng 2.1 : Nhận thức của HS lớp 12 về mục đích của hoạt động giáo dục hướng nghiệp trong trường THPT	51
Bảng 2.2: Nhận thức của học sinh lớp 12 về tầm quan trọng của việc định hướng nghề nghiệp cho học sinh lớp 12 trong trường THPT	52
Bảng 2.3: Thái độ và hành vi của HS lớp 12 khi tham gia các giờ học (giờ sinh hoạt) hướng nghiệp	53
Bảng 2.4: Dự định lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 sau khi tốt nghiệp THPT	56
Bảng 2.5: Những vấn đề HS lớp 12 có nhu cầu hoặc hứng thú	58
Bảng 2.6 : Mức độ ưu tiên lựa chọn các ngành nghề (nhóm nghề) của HS lớp 12	61
Bảng 2.7 : Lí do lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12	63
Bảng 2.8 : Yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến việc lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12	65
Bảng 2.9 : Những vấn đề HS lớp 12 quan tâm khi lựa chọn nghề nghiệp	68
Bảng 2.10: Thái độ của HS lớp 12 đối với việc lựa chọn nghề nghiệp sau khi tốt nghiệp THPT	72
Bảng 2.11: Những khó khăn HS lớp 12 gặp phải khi lựa chọn nghề nghiệp	75
Bảng 2.12: Thực tế và hiệu quả của việc tổ chức GDHN trong trường THPT theo sự đánh giá của giáo viên	77
Bảng 2.13: Những yếu tố tác động đến xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 theo sự đánh giá của giáo viên	78
Bảng 2.14: Những vấn đề HS lớp 12 quan tâm khi lựa chọn nghề nghiệp theo ý kiến của giáo viên	79
Bảng 2.15: Xu hướng nghề nghiệp của HS lớp 12 sau khi tốt nghiệp THPT theo ý kiến của giáo viên	80
Bảng 2.16: Những nghề (hay nhóm nghề) được HS lớp 12 ưu tiên lựa chọn theo sự đánh giá của giáo viên	82
Bảng 2.17: Sự ảnh hưởng của phát triển KTTT hiện nay đối với HS lớp 12 theo ý kiến đánh giá của giáo viên	83
Bảng 4.1 : Đánh giá của chuyên gia về sự phù hợp của những cơ sở có tính nguyên tắc trong việc nghiên cứu xây dựng các biện pháp	103
Bảng 4.2 : Đánh giá của chuyên gia về sự phù hợp của các biện pháp	104
Bảng 4.3 : Đánh giá của chuyên gia về mức độ hợp lý của các bước tiến hành những biện pháp	104
Bảng 4.4 : Đánh giá của chuyên gia về mức độ khả thi của các biện pháp	105

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Đất nước ta đang bước vào thời kỳ Công nghiệp hoá - Hiện đại hoá (CNH - HĐH) với nền kinh tế mở, năng động bao gồm nhiều thành phần kinh tế vận hành theo cơ chế thị trường có sự quản lý của nhà nước. Sự phát triển nhanh chóng của nền kinh tế trong những năm qua cùng với sự hội nhập mạnh mẽ với khu vực và thế giới đã có những tác động to lớn đến mọi mặt của đời sống xã hội. Đồng thời vấn đề phát triển nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp CNH - HĐH đã và đang trở thành một nhiệm vụ cấp thiết được Đảng, Nhà nước và xã hội quan tâm hàng đầu. Trong nghị quyết hội nghị lần thứ II, Ban chấp hành Trung Ương Đảng khoá VIII đã nhấn mạnh: *“Muốn tiến hành CNH - HĐH thắng lợi phải phát triển mạnh giáo dục đào tạo và phát huy nguồn lực con người - yếu tố cơ bản của sự phát triển nhanh và bền vững”*. [59]. Điều đó có nghĩa là coi yếu tố con người là trọng tâm của sự phát triển - yếu tố quyết định sự thắng lợi của sự nghiệp CNH - HĐH đất nước. Vì vậy, việc chuẩn bị cho thế hệ trẻ có được những phẩm chất và năng lực nghề nghiệp vững chắc phù hợp với nhu cầu của các hoạt động kinh tế - xã hội, khoa học, công nghệ là một vấn đề có ý nghĩa đặc biệt quan trọng mang tính chiến lược. Trong văn kiện Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ IX đã chỉ rõ: *“Coi trọng công tác hướng nghiệp và phân luồng học sinh sau trung học, chuẩn bị cho thanh niên đi vào lao động nghề nghiệp phù hợp với chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong cả nước và từng địa phương”*. [12]

1.2. Với ý nghĩa trên, hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho học sinh trong nhà trường phổ thông giữ một vị trí, vai trò và nhiệm vụ rất quan trọng. Đây là một trong những mặt giáo dục nhằm phát triển toàn diện nhân cách cho học sinh. Giáo dục hướng nghiệp nhằm mục đích giúp cho học sinh phổ thông (đặc biệt là các lớp cuối cấp) có được sự hiểu biết cơ bản về các ngành nghề trong xã hội, hình thành hứng thú và năng lực nghề từ đó lựa chọn cho mình một nghề nghiệp cụ thể trên cơ sở cân nhắc kỹ lưỡng phù hợp với nhu cầu, hứng thú, khả năng, năng lực sở trường, sức khoẻ của bản thân. sự lựa chọn nghề nghiệp một cách có ý thức, có cơ sở khoa học

chính là điều kiện giúp cho cá nhân mỗi học sinh có thể phát huy được tối đa phẩm chất và năng lực của mình trong học tập cũng như trong quá trình lao động sản xuất, góp phần nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, đáp ứng tốt yêu cầu của đất nước trong sự nghiệp CNH - HDH và thời kỳ hội nhập.

1.3. Trong nhà trường Trung học phổ thông (THPT) hiện nay, giáo dục hướng nghiệp (GDHN) được thực hiện thông qua nhiều hình thức như: Sinh hoạt hướng nghiệp, hoạt động ngoại khoá, tích hợp và lồng ghép vào các môn học... Tuy nhiên, so với các mặt giáo dục khác thì GDHN chưa được quan tâm với đúng vị trí, vai trò của nó, việc thực hiện và kiểm tra, đánh giá còn mang nặng tính hình thức. Điều này đã khiến cả giáo viên và học sinh đều coi GDHN không thực sự là một hoạt động chính yếu của quá trình dạy học và giáo dục trong nhà trường, có nghĩa là chưa nhận thức được vai trò của GDHN dẫn đến hiệu quả của GDHN thấp. Bên cạnh đó, như trên đã nói, nền kinh tế thị trường ở nước ta cùng với các quy luật của nó đang phát triển rất mạnh và đang trên đà hoàn thiện, dẫn đến sự phát triển biến đổi quá nhanh và “nóng” của khoa học công nghệ và nhiều lĩnh vực khác của đời sống xã hội. Cùng với sự ảnh hưởng từ mặt trái của kinh tế thị trường (KTTT) đã làm cho định hướng giá trị của giới trẻ có nhiều thay đổi. Điều này đã tác động trực tiếp đến động cơ, xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của họ. Tất cả những điều đó đã khiến phần lớn học sinh học xong trung học phổ thông (kể cả số học sinh đã làm hồ sơ và thi Đại học, Cao đẳng) không tự đánh giá được năng lực, hứng thú, sở trường của mình để lựa chọn nghề nghiệp một cách đúng đắn hoặc không biết chọn nghề gì. Rất nhiều học sinh khi đã được vào học các trường chuyên nghiệp mới nhận ra rằng mình không phù hợp với nghề đã chọn, dẫn đến tình trạng chán nản, học tập không tiến bộ, bỏ học để tiếp tục thi vào các trường khác. Điều này đã gây ra nhiều vấn đề phức tạp cho xã hội như: chất lượng học tập kém, rèn luyện kém dẫn đến chất lượng nguồn nhân lực yếu, làm lãng phí của cải thời gian, công sức cho cả cá nhân học sinh, gia đình học sinh và cho xã hội.

Từ những lý do trên, chúng tôi đã lựa chọn đề tài: **“Xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 trường Trung học phổ thông dưới ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường”** (Khảo sát tại tỉnh Phú Thọ).

2. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu lý luận và thực trạng về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 dưới sự ảnh hưởng của nền KTTT. Phát hiện các yếu tố cơ bản tác động đến xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh làm cơ sở để xây dựng các biện pháp tổ chức hoạt động GDHN phù hợp cho HS trong nền KTTT hiện nay. Góp phần nâng cao chất lượng và hiệu quả của GDHN trong nhà trường THPT.

3. Khách thể và đối tượng nghiên cứu

3.1. Khách thể nghiên cứu:

Mối quan hệ giữa phát triển kinh tế - xã hội với sự lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 trường THPT.

3.2. Đối tượng nghiên cứu:

Xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 trường THPT dưới sự ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường.

4. Giả thuyết khoa học

Xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 hiện nay chịu ảnh hưởng rất lớn từ nền KTTT. Bên cạnh những ảnh hưởng tích cực, những ảnh hưởng tiêu cực từ mặt trái của KTTT đã dẫn đến những quyết định lựa chọn nghề nghiệp sai lầm ở rất nhiều học sinh lớp 12.

Vì vậy, nếu tìm hiểu được xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của HS lớp 12 dưới sự ảnh hưởng của nền KTTT hiện nay, từ đó xây dựng các biện pháp GDHN một cách khoa học, hợp lý thì sẽ giúp các em lựa chọn được nghề nghiệp đúng đắn, phù hợp với bản thân và nhu cầu của xã hội, góp phần nâng cao chất lượng GDHN trong nhà trường THPT.

5. Nhiệm vụ nghiên cứu

5.1. Nghiên cứu cơ sở lý luận về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 dưới sự ảnh hưởng của nền KTTT.

5.2. *Điều tra, nghiên cứu, đánh giá thực trạng về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 (tại tỉnh Phú Thọ) dưới sự ảnh hưởng của nền KTĐT.*

5.3. *Đề xuất các biện pháp hỗ trợ cho công tác GDHN trong nhà trường THPT nhằm giúp HS lớp 12 lựa chọn đúng nghề nghiệp trong điều kiện KTĐT hiện nay.*

5.4. *Khảo nghiệm các biện pháp trên cơ sở lấy ý kiến chuyên gia.*

6. Phương pháp nghiên cứu

6.1. Các phương pháp nghiên cứu lý thuyết:

Sử dụng các phương pháp: Phân tích tổng hợp lý thuyết, phân loại hệ thống hoá và khái quát hoá lý thuyết trên cơ sở nghiên cứu các tài liệu lý thuyết từ đó rút ra các kết luận khoa học làm cơ sở lý luận cho việc nghiên cứu thực trạng và đề xuất các biện pháp của đề tài.

6.2. Các phương pháp nghiên cứu thực tiễn

** Phương pháp điều tra:*

Dùng phiếu điều tra (Ankét) khảo sát thực trạng nhận thức, thái độ, hành vi của học sinh lớp 12, giáo viên (GV) phụ trách công tác hướng nghiệp và cha mẹ học sinh về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 hiện nay, thực trạng về xu hướng lựa chọn nghề nghiệp của học sinh lớp 12 dưới sự ảnh hưởng của nền KTĐT.

** Phương pháp trao đổi, trò chuyện*

Sử dụng phương pháp này nhằm hỗ trợ cho phương pháp điều tra. Qua trao đổi, trò chuyện với HS và GV để tìm hiểu thêm những vấn đề liên quan đến điều tra như: tâm tư, tình cảm, quan điểm, hoàn cảnh, điều kiện kinh tế gia đình HS, từ đó chính xác hoá những vấn đề đã điều tra.

** Phương pháp lấy ý kiến chuyên gia*

Gặp gỡ trực tiếp các bộ quản lý giáo dục và những giáo viên có kinh nghiệm trong công tác GDHN để điều tra, trao đổi, xin ý kiến về những vấn đề có liên quan đến đề tài, đặc biệt là về thực trạng, đánh giá thực trạng, xây dựng, đề xuất các biện pháp và khảo nghiệm các biện pháp của đề tài.